

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ІНФОРМАЦІЙНОЇ КУЛЬТУРИ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ

У статті розглянуто основні підходи до визначення поняття «інформаційна культура» та шляхи формування інформаційної культури майбутніх педагогів.

Постановка проблеми. У постіндустріальну епоху з її стрімким науково-технологічним розвитком, бурхливим приростом знань і технологічними проривами, з прискореною глобалізацією всіх процесів освіченість, інтелект, творчий потенціал особистості стають провідною продуктивною силою, визначальною передумовою прогресу цивілізації.

Сучасний період розвитку суспільства можна охарактеризувати таким глобальним процесом як інформатизація. Одним з основних напрямків інформатизації суспільства є процес інформатизації освіти, який передбачає використання можливостей нових інформаційних технологій для реалізації ідей розвиваючого навчання, підвищення ефективності і якості навчально-виховного процесу.

Тому не випадково дана проблема досліджувалася багатьма авторами. Так, Б. С. Гершунський, О. П. Єршов, Ю. І. Машбиць та ін. вивчали теорію комп'ютеризації освіти. У працях І. А. Антипова, Л. І. Білоусової, А. Ф. Верляня, А. П. Єршова, М. І. Жалдака, А. А. Кузнецова, М. П. Лапчика, В. М. Монакова, А. І. Прокопенка досліджували питання змісту курсу інформатики.

Інформатизація суспільства створює підґрунтя для широкого впровадження в освітню практику психолого-педагогічних розробок, заснованих на використанні інформаційних технологій в навчальному процесі.

За умов широкого використання засобів сучасних інформаційних технологій у навчально-виховному процесі необхідним є формування інформаційної культури майбутніх фахівців.

Тому **метою** даної статті є обґрунтування поняття «інформаційна культура» та основних підходів до формування інформаційної культури майбутніх фахівців.

З впровадженням комп'ютерної техніки в освітню сферу виникали поняття «комп'ютерна обізнаність», «комп'ютерна грамотність», «інформаційна культура». У 1985 році після введення в навчальні плани середніх шкіл та середніх спеціальних навчальних закладів курсу «Основи інформатики та комп'ютерної техніки» науковці виділили три рівні прилучення людини до світу обчислювальної техніки: комп'ютерна обізнаність, комп'ютерна грамотність та готовність до використання електронно-обчислювальних машин (ЕОМ) у професійній діяльності.

Початкове знайомство з ЕОМ (комп'ютерна обізнаність) передбачало, що користувач буде мати загальні уявлення про основні пристрої, що входять до складу ЕОМ, про основні їх можливості та галузі застосування. Комп'ютерну обізнаність допомагають формувати засоби масової інформації, науково-популярні видання, виставки, клуби, фестивалі та інші форми пропаганди науково-технічних знань.

Формування комп'ютерної грамотності було основним завданням курсу «Основи інформатики та обчислювальної техніки». У Концепції інформатизації освіти, розробленій робочою групою під керівництвом академіка А. П. Єршова (1988 р.), зазначалось, що «комп'ютерна грамотність має допоміжний та підпорядкований характер щодо формування інформаційної культури та методичної підготовки педагогів до використання нових інформаційних технологій (НІТ) у навчальному процесі. НІТ надають практично необмежені можливості для самостійної та спільної творчої діяльності учнів та вчителів».

Відомі вчені в галузі інформатики В. М. Монахов, А. А. Кузнецов, С. А. Бешенкова [2] виділили основні характерні ознаки змісту комп'ютерної грамотності, а саме:

- володіння основними засобами представлення інформації, які необхідні для розв'язання навчальних задач за допомогою ЕОМ;
- знання та вміння використовувати основні структури даних;
- знання про алгоритм як засіб обробки інформації, його властивості, засоби та методи опису, вміння записувати та виконувати на ЕОМ прості програми;
- знання загальних принципів дії та будови основних елементів ЕОМ;

- знання ролі і місця ЕОМ у виробництві та інших галузях діяльності людини;
- знання основних видів програмного забезпечення для розв'язання типових навчальних завдань та вміння їх застосовувати.

На думку дослідників проблем комп'ютерного навчання Й. Я. Ривкінда та Є. Д. Маргуліса, оволодіння комп'ютерною грамотністю розглядається з урахуванням трьох основних факторів — інтелектуального, поведінкового та мотиваційного. Тобто оволодіння комп'ютерною грамотністю покликане сприяти розумовому, інтелектуальному розвитку; надавати певні вміння і навички для успішного спілкування з комп'ютером; формувати позитивне ставлення до навчання, опосередкованого комп'ютерами, підвищувати мотивацію до навчальної діяльності □139□.

Ю. І. Машбиць, Л. П. Бабенко, Л. В. Верник, О. Ю. Комісарова, Є. Д. Проколієнко, А. Д. Сімак, М. Л. Смульсон розглядають дві функції комп'ютера в освіті, а саме: комп'ютер як об'єкт вивчення та комп'ютер як засіб навчання. На їх думку перша функція є об'єктом комп'ютерної грамотності, а друга — це складова частина не тільки загальноосвітньої, а й професійної підготовки.

Ідея застосування комп'ютера в навчальному процесі як засобу навчання з'явилася в рамках програмованого навчання, яке передбачало застосування найпростіших технічних засобів навчання. Принципи програмованого навчання склали теоретичну основу перших навчальних систем комп'ютерного навчання. Специфічним для системи освіти є застосування комп'ютера як засобу навчальної діяльності, тобто таке, при якому він виконує власне навчальні функції, які зазвичай виконує учитель. До цих функцій належить функція управління навчальною діяльністю. Комп'ютер, по-перше, здійснює управління процесом розв'язку навчальних завдань, по-друге, забезпечує досягнення навчальної мети. Отже, комп'ютер як засіб навчання впливає на зміст, методи, форми та процес управління.

Дослідження історичного досвіду, особливостей сучасного стану й тенденцій розвитку дали змогу визначити поняття «комп'ютерної освіти». Вона розглядається як процес і результат формування інформаційної культури людини і має за мету формування цілісної картини взаємопов'язаного і взаємозалежного розвитку інформаційних технологій і людського суспільства, системи інформаційних знань, показу важливості світоглядного і морально-етичного значення знань сучасних комп'ютерних технологій в системі культурних цінностей людства.

Процес інформатизації суспільства призвів до виникнення поняття «інформаційна культура». Н. В. Макарова трактує поняття «інформаційна культура» як уміння цілеспрямовано працювати з інформацією та використовувати для її отримання, обробки та передачі комп'ютерну інформаційну технологію, сучасні технічні засоби та методи. Для вільної орієнтації в інформаційному потоці людина повинна володіти інформаційною культурою як компонентом загальної культури. Вона є продуктом різноманітних творчих здібностей особистості і виявляється в таких аспектах:

- в умінні використовувати в своїй діяльності інформаційні технології, базовою складовою яких є різні програмні продукти;
- в умінні добувати інформацію з різних джерел, представляти її в зрозумілому вигляді та уміти її ефективно використовувати;
- у володінні основами аналітичної переробки інформації;
- в умінні працювати з різною інформацією;
- у знанні особливостей інформаційних потоків у своїй галузі.

А. Л. Столяревська визначає такі загальні функції інформаційної культури:

- регулятивна — інформаційна культура суттєво впливає на хід інформаційної діяльності;
- пізнавальна — інформаційна культура безпосередньо пов'язана з навчальною і дослідницькою діяльністю людини;
- комунікативна — інформаційна культура є невід'ємним компонентом взаємозв'язку людей;
- виховна — інформаційна культура сприяє освоєнню людиною всієї культури, оволодінню всіма інтелектуальними багатствами.

Формування та еволюція інформаційної культури відбуваються в поєднанні зовнішніх (місце в загальній соціальній системі, мета, завдання, організація, зміст, ефективність тощо) та внутрішніх (внутрішньосистемні зв'язки, суб'єкти й об'єкти, науково-методичне забезпечення тощо) факторів.

Проблема формування інформаційної культури майбутніх фахівців набула широкого дослідження протягом останніх років.

Так, А. М. Ясінський [3, 6–9] вважає, що інформаційна культура може бути сформована протягом пропедевтичного курсу, курсу комп'ютерної грамотності та етапу, де формуються вміння використовувати ЕОМ для реалізації поставленої мети, працювати з базами даних, інформаційно-пошуковими та телекомунікаційними системами. На думку автора, формування основ інформаційної культури при вивченні «Основ інформатики» забезпечується систематичним використанням інтегрованих завдань, що сприяє: розвитку абстрактного та образного мислення; формуванню навичок інформаційного моделювання та дослідження на їх основі реальних процесів і явищ; кваліфікованому оволодінню зряддевим комплексом комп'ютера.

Закономірності формування інформаційної культури досліджено зарубіжними вченими Р. Вільямсом та К. Макліном [1]. Вони розглянули такі важливі проблеми, як оволодіння вчителем комп'ютерною технікою, застосування комп'ютерів для моделювання, розв'язання творчих завдань, створення баз даних.

Американський вчений М. Сміф вважає необхідним включення в навчальний план коледжів курсу комп'ютерної грамотності як складової частини професійної підготовки майбутніх фахівців. На думку автора, інформаційна культура — це комунікаційні знання та вміння, які є мінімумом для успішного функціонування в суспільстві. Проаналізувавши досвід комп'ютеризації навчальних закладів та реакцію педагогів на сучасну комп'ютерну техніку, вчений запропонував таку характеристику типів їх ставлення до комп'ютерів: революціонери (ті, що зацікавлені у швидкій перебудові навчального процесу на основі сучасних технологій); прогресивісти (ті, які поступово слідують за змінами, що призводять до змін навчального процесу); захисники (ті, що прагнуть віднести комп'ютер до традиційної моделі навчання); традиціоністи (ті, які б хотіли застосувати комп'ютер для навчання, але некомпетентні в цьому питанні); абстракціоністи (ті, що активно уникають контакту з комп'ютерною технікою і вважають за недоцільне його використання у навчальному процесі). Успіх комп'ютеризації навчального процесу, на думку автора, залежить від готовності викладачів працювати з інформаційними технологіями та використовувати їх у своїй діяльності.

На основі аналізу літературних джерел з даної проблеми ми виділили такі основні рівні формування інформаційної культури:

- базовий — початкова підготовка з інформатики в школах та вищих навчальних закладах I та II рівня акредитації;
- допоміжний — підготовка в галузі інформатики та комп'ютерної техніки студентів вищих навчальних закладів за напрямами підготовками, які не включають інформаційні технології;
- спеціальний — підготовка у вищих навчальних закладах інженерних та педагогічних кадрів, фахівців з інформаційних технологій.

Сьогодні актуальною є проблема розробки механізмів, які повинні забезпечити швидке і якісне засвоєння інформаційних технологій. Безумовно, основні знання та вміння використовувати дані технології набуваються в процесі навчання у ВНЗі. Саме там важливо мати і використовувати продуктивний механізм формування інформаційної культури майбутніх фахівців.

Викладене дозволяє зробити такі **висновки**:

1. Сьогодні в суспільстві формується новий вид освіти — комп'ютерна освіта, яка є компонентом інформаційної культури.

2. Формування інформаційної культури майбутніх фахівців є одним із основних завдань професійного навчання.

ЛІТЕРАТУРА

1. Вільямс Р., Маклін К. Комп'ютери в школі: пер. з англ. — К.: Рад. шк., 1988. — 295 с.
2. Кузнецов А. А. О концепции содержания образовательной области «Информатика» в 12-летней школе // Информатика и образование. — 2000. — №7.

3. Ясінський А. М. Формування основ інформаційної культури школярів засобами інтегрованих завдань з інформатики.: Автореф. дис...канд.пед.наук: 13.00.02 / Національний педагогічний університет ім. М. Драгоманова. — К., 2000. — 18 с.

Ольга ШЕВЧУК

ПЕДАГОГІЧНИЙ ПОТЕНЦІАЛ СОЦІАЛЬНИХ СЕРВІСІВ ПРИ НАВЧАННІ ІНФОРМАТИКИ

У статті розглядається дидактичні переваги використання ресурсів Веб 2.0 при навчанні інформатики.

Постановка проблеми. Сьогодні традиційне розуміння освіти як процесу оволодіння знаннями, уміннями, навичками і підготовкою до життя зазнає кардинального переосмислення. Сучасна освіта — це освіта для людини, яка здійснюється засобами інформаційно-комунікаційних технологій. Її стрижень — розвивальна, культуротворча домінанта, виховання відповідальної особистості, яка здатна до самоосвіти та саморозвитку, вміє використати набуті знання і вміння для творчого розв’язування проблем, володіє навичками роботи в команді, здатна аналізувати та опрацьовувати інформацію, володіє життєвими і предметними компетентностями задля активного творення продуктивного діалогу з оточуючим світом. У зв’язку з цим виникає необхідність не тільки у перегляді змістової наповнюваності освітніх напрямів та навчальних предметів, а й у методах, засобах та формах організації навчальної діяльності, тобто у формуванні нової освітньої технології. Як свідчать останні дослідження, така технологія будуватиметься на тому, що навчання визначається інструментами та об’єктами, якими користується учень, середовищем, в якому відбувається оволодіння новими знаннями, здійснюється в процесі обміну знаннями та являє собою активний процес [1]. Як зазначав Кайерен Еган (Kieran Egan), «... інструменти, які ми використовуємо при навчанні, в значній мірі визначають те, чого і як ми можемо навчатися» [2], тому у зв’язку із стрімким розвитком послуг Інтернету важливим є вибір відповідного інструментарію для реалізації технології навчання в інформаційному суспільстві. Послуги Інтернету, які на сьогоднішній день використовуються, підтримуються та активно розвиваються можна подати у вигляді схеми на рис. 1.

Рис. 1

На відміну від першого покоління сервісів, які дозволяли лише «читати» в Інтернеті, Веб 2.0 дозволяє не лише «читати», але й легко «писати» до Веб-простору та спільно діяти — обмінюватися відомостями, зберігати посилання та мультимедійні документи, створювати та редагувати публікації, тобто забезпечується налагодження комп'ютерної взаємодії користувачів, яка керується тільки їх запитамі і не потребує спеціальних навичок з веб-програмування. Тому